

«Ташкентский ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти».

«Хаёт фаолияти хавфсизлиги» кафедраси

Мавзу: «Қутқарув ва бошқа шошилиш ишларнинг ташкилий асослари, шикастланган ўчоқларда уларни олиб бориш усуллари».

Тошкент – 2020

Ўқув саволлари

1. Қутқарув ва бошқа шошилиш ишларнинг умумий қоидалари.
2. Фавқулодда вазиятларда қутқарув ва бошқа шошилиш ишларнинг технологиялари.
3. Қутқарув ва бошқа фавқулодда операцияларнинг бошқичлари.
4. Жабрланувчиларни топиш йўллари ва воситалари.

Адабиётлар

- 1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Тошкент, "Ўзбекистон", 1992.
- 2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1996 йил 4 мартдаги ПФ-1378-сонли Фармони «Ўзбекистон Республикаси Фавқудода вазиятлар вазирлигини ташкил этнш тўғрисида».
- 3. Ўзбекистон Республикасининг «Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқудода вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида» ги қонуни. 1999 йил 20 август.
- 4. Ўзбекистон Республикасининг «Фуқаро муҳофазаси тўғрисида»ги қонуни. 2000 йил 26 май.
- 5. Ўзбекистон Республикасининг «Одамнинг иммунитет танқислиги вирусини билан касалланишнинг (ОИВ касаллигининг) олдини олиш тўғрисида»ги қонуни. 1999 йил 19 август.

6. Ўзбекистон Республикасининг Гидротехника иншоотларининг хавфсизлиги тўғрисидаги қонуни. 1999 йил 20 август.

7. Ўзбекистон Республикасининг «Радиациявий хавфсизлик тўғрисида»ги қонуни. 2000 йил 31 август.

8. Ўзбекистон Республикасининг «Терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги қонуни. 2000 йил 15 декабрь.

9. Ўзбекистон Республикасининг «Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг саноат хавфсизлиги тўғрисида»ги қонуни. 2006 йил 28 сентябрь.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Тошқинлар, сел оқимлари, қор қўчиш ва ер қўчки ходисалари билан боғлиқ фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларнинг оқибатларини тугатиш борасидаги чора-тадбирлари тўғрисидаги қарори (2007 йил 19 февраль, ПҚ 585-сонли).

11. Владимиров В. XXI век: переход к устойчивому развитию//Военные знания №3,1999, с. 38.
12. Вознесенский В. Прогнозирование аварийной ситуации с аммиаком. Военные знания. №5,1999, с. 47-48.
13. Дзыбов. М, Пучков В. Оценка опасности чрезвычайных ситуаций. Гражданская защита, №7,1998, с.74-77.
14. Зайцев А.П. Защита населения в чрезвычайных ситуациях. Сб. метод, разработок. №2, М., Военные знания, 1998. с. 16-26.
15. Зайцев А.П. Чрезвычайные ситуации. Краткая характеристика и классификация. Пособие, М., Военные знания, 1997,80 с.
16. Зайцев А. Нужна ли эвакуация? Военные знания, №4, 2000, с. 43-44.

17. Касимов С.М. Инженерно-геологическая основа детального сейсмического и микросейсмического районирования. Ташкент, «Фан», 1979, 120 с.
18. Каримов Х., Эргашев А. Радиационная обстановка в Узбекистане. Экологический вестник. №1-2, 1999, с.43-49.
19. Кирилов Г. Защита населения в районе АЭС//Гражданская защита. №4, 1997, с. 58.
20. Лыков С.М., Печеркин А.Г., Сидоров В.И., Сумской С.М., Ханин Е.В. Оценка опасности производственных объектов, содержащих окисляющие вещества. Химическая промышленность. №6, 1999, с. 49-52.
21. Медведев С.В., Шебалин Н.В. С землетрясением можно спорить. М, Наука, 1967, с. 124-128.

1. Қутқарув ва бошқа шошилиш ишларнинг умумий қоидалари.

Фавқулодда вазиятларда Давлат тизимининг асосий вазифаларидан бири – бу фавқулодда вазиятни бартараф этиш.

Фавқулодда вазият - бу одамларнинг қурбон бўлишига, одамларнинг соғлигига ёки атроф-мухитга зарар этказиши, жиддий моддий йўқотишлар ва яшаш шароитларининг бузилишига олиб келиши мумкин бўлган техноген авариялар, табиий хавф, халокат, ёки бошқа табиий офатлар натижасида юзага келадиган ҳолат.

Бузилиш

ер қимирлаши, портлаш, ёнғин, авариялар, бўрон, қуюн, кўчкилар, сель

Радиоактив зарарланиш

радиацион хавфли объектлардаги авариялар, ядровий энергетик ускуналар билан жихозланган транспортлардаги авариялар ёки радиоактив моддалар ташидиган транспортлардаги авариялар.

Кимёвий захарланиш

кимёвий хавфли объектлардаги авариялар, кимёвий хавфли сифимларнинг ва технологик коммуникацияларнинг бузилиши, шунингдек кимёвий хавфли моддаларни ташидиган транспортлардаги авариялар

Ёнғинлар

табий офатлар, бахтсиз ходисалар ва ёнғин хавфсизлик қоидаларига риоя қилмаслик.

Сув босиши

сув тошқини, гидротехник иншоотлардаги бузилишлар, цунами, сель ва бошқа табий ходисалар натижасида пайдо бўлади

Эпидемии, эпизоотии, эпифитотии

Одамлар, хайвонлар ва ўсимликларнинг умумий касалланишлари

Фавқулодда вазиятларни бартараф қилиш -

Бу фавқулодда ҳолатларда амалга ошириладиган ва куйидагиларга қаратилган қутқарув ва бошқа шошилиш ишлар:

- одамлар ҳаётини ва соғлиғини сақлаб қолиш;
- атроф-муҳитга етказиладиган зиён ва моддий йўқотишлар ҳажмини камайтириш;
- фавқулодда вазиятлар зоналарини локализация қилиш;
- хавfli омил характериға еға бўлган факторларини тугатиш.

Авария-қутқарув ва бошқа шошилиш ишлар (АҚБШИ)

АҚБШИ – бу турли технологик жараёнлар буйича амалга ошириладиган ҳаракатларни ва уларни бажариш тартибини ўзида мужассам этган амалиётлар мажмуасидир

АҚБШИ-ни бажариш технологиялари жабрланганларни қутқариш буйича ишлар бажарилиши лозим бўлган объектнинг ўзига хослиги (РОО, ХОО ва бошқ.) га ва ишлар бажарилаётган муҳитга юқори даражада боғлиқ

АҚБШИ – ФВ зонасида биринчи галда бажариладиган, яъни одамларни қутқариш ва уларга ёрдам кўрсатиш, зарарлантирувчи таъсир ўчоқларини тугатиш ва локаллаштириш, иккиламчи зарарли омилларни таъсирини олдини олиш, моддий ва маданий қийматларни муҳофазалаш ва қутқариш, минимал зарурий хаёт таъминотини тиклашдан иборат бўлган ишлар мажмуидир

Авария-қутқарув ишлари (АҚИ)

Авария-қутқарув ишлари (АҚИ) – бу одамларни, моддий ва маданий бойликларни қутқариш, ғавқулодда вазият зонасида табиий муҳитни химоя қилиш, ғавқулодда вазиятни локализациялаш (бартараф қилиш) ва хавфли омилларнинг таъсир қилиш хусусиятларини минимал даражага тушириш ёки бостириш.

Авария-қутқарув ишлари (АҚИ) – ушбу ишларни бажарадиган одамларнинг хаёти ва соғлиғига таҳдид солувчи омилларнинг мавжудлиги билан тавсифланади ва махсус таёргарликни, керакли жихоз ва ускуналарни талаб қилади.

АҚИ мақсади: жабрланганларни қидириш ва озод қилиш, биринчи ёрдам кўрсатиш ва хавфли худуддан эвакуация қилиш, яни қутқариш.

АҚИ шикастланиш ўчоқларида куйидагиларни ўз ичига олади:

1. Харакат йўналиши ва иш жойларини ўрганиш (разведка).
2. Харакат йўналишидаги ва иш майдонидаги ёнғинларни локализация қилиш ва ўчириш.
3. Қутқарув ишларини олиб бориш учун тўсқинлик қиладиган, фавқулодда вазият натижасида юзага келган зарарли ва хавфли омилларни бартараф қилиш ёки уларнинг таъсирини минимал даражага етказиш.
4. Жабрланганларни қидириш ва уларни бузилган, ёниб кетган бинолар, газланган, сув босган ва тутунли хонлар, ҳамда вайроналар остидан олиб чиқиш.

5. Йиқилган, шикастланган ва ифлосланган химоя иншоотларини очиш ва улардаги оламларнинг хаётини сақлаб қолиш.
6. Шамоллатиш тизими шикастланган химоя иншоотларига тоза хаво етказиб беришни ташкиллаштириш.
7. Жабрланганларга биринчи ёрдам ва биринчи тиббий ёрдам бериш, уларни тиббий муассасаларга эвакуация қилиш.
8. Аҳолини хавфли зонадан хавфсиз жойларга олиб чиқиш.
9. Одамларга санитар, қишлоқ хужалик хайвонларига ветеринар, техникаларга дезактивация ва дегазация, худудлар ва иншоотларни дезинфекция, кийим-кечак, озиқ-овқатларни ва ичимлик сувларини зарарлантириш ишларини олиб бориш.

Бошқа шошинч ишлар (БШИ) - бу фавқулодда вазиятларда қутқарув ишларини хар томонлама таъминлаш, фавқулодда вазиятлардан жабрланган аҳолига тиббий ва бошқа турдаги ёрдам кўрсатиш, одамлар хаёти ва соғлиғини сақлаш учун зарур бўлган шарт-шароитларни яратиш ва уларнинг фаолиятини таъминлашдир.

БШИ –нинг мақсади:

1. Қутқарув ишларини олиб бориш учун шароитлар яратиш.
2. Иккиламчи зарар етказувчи омиллар натижасида келиб чиқадиган зарар ва йўқотишларнинг олдини олиш.
3. Фавқулодда вазиятларда иқтисодий объектларнинг ва зарар кўрган аҳолининг хаётий функцияларини таъминлаш.

Фавқулодда вазиятлар ўчоғида БШИ куйидагиларни ўз ичига олади:

1. Умюлар ва зарарланган майдонларда калонналар ўтиши учун йўлаклар ташкил қилиш.
2. Қутқарув ишларини олиб бориш учун шароит яратиш мақсадида газ, енергия, сув, канализация ва технологик тармоқларда ги аварияларни локализация қилиш.
3. Кулаб тушиши билан тахдид қиладиган ёки қутқарув ишларини хавфсиз олиб боришга тўсиқ қиладиган бино ва иншоотларни мустахкамлаш ёки қулатиш.

4. Қутқарув ишларини таъминлаш учун, бўзилган ва йўқ қилинган аълоқа линияларини ва коммунал тармоқларини таъмирлаш ва тиклаш.
5. Портламай қолган ўқ-дорилар ва бошқа портловчи моддаларни оддий ускуналар ёрдамида топиш, зарарсизлантириш ва йўқ қилиш.
6. Шикастланган химоя иншоотларини ва уларнинг тизилмаларини таъмирлаш ва тузатиш.
7. Фавқулодда вазият зонасини санитар тозалаш.
8. Моддий бойликларни тўплаш., йиғиш.
9. Одамларнинг ҳаёти ва соғлиғини сақлаш учун минимал зарур бўлган шарт-шароитларни яратиш.

Фавқулодда вазиятлар зарарини муваффақиятли бартараф қилиш куйдагича амалга оширилади:

1. Фавқулодда вазиятларда ҳаракат қилиш учун бошқарув органлари, кучлари ва васиталарини олдиндан таёрлаш ва шай ҳолда ушлаб туриш.
2. Фавқулодда вазиятга тезкор жавоб қайториш, Бошқарув тизимини жойлаштириш.
3. Фавқулодда вазиятларни бартараф этиш ва уни амалга ошириш тўғрисида тўғри қарор қабул қилиш.
4. Фавқулодда вазиятларда ҳаракатларни доимий ва барқарор бошқариш.
5. Фавқулодда вазиятларни бартараф этиш иштирокчиларининг ўз аро хамжихатлигини ташкил етиш.
6. АҚБШИ –ни йилнинг ҳар-қандай вақтида, ҳар қандай об-ҳаво шароитларида, хавфсизлик чораларини сақлаган ҳолда ўтказиш ва тугатиш.
7. Фавқулодда вазиятларнинг ҳар-қандай ҳолатида ёрдам кўрсатишни ташкиллаштириш.

Авария қутқарув ва бошқа шошилиш ишларнинг бошқичлари.

I бошқич

▶ Аҳолини тезкор химоялаш ва қутқариш, АҚБШИ ўтказиш учун кучларни ва ФВДТ воситаларини тайёрлаш бўйича тадбирларни ўтказиш.

II бошқич

▶ Авария-қутқарув ишлари ва ФВ зонасидаги бошқа кечиктириб бўлмайдиган ишларни бажариш.

III бошқич

ФВ оқибатини тугатиш.

1 босқич

Шошилинч чора-тадбирларни кўриш

Ахолини шошилинч
химоялаш

ва жабрланганларга
ёрдамкўрсатиш:

- ФВ содир бўлгани
хақида огохлантириш;
- химоя воситалари-
дан фойдаланиш;
- хавфли жойлардан
эвакуация қилиш;
- хулқ(ўзини тутиш)
режимларига риоя
қилиш;
- жабрланганларни
излаш, чиқариш, олиб
чиқиш ва уларга
тиббий ёрдам
кўрсатиш

ФВнинг хавфли

таъсирини

кенгайишини олдини
олиш ва камайтириш:

- зарарланиш ўчоқлар-
ини локализация қилиш
- хавфли моддалар
(нурланиш)
ажраладиган
манбаларни
тўсиш ёки тугатиш;
- технологик
жараёнларни тўх-
татиш ёки ўчириш;
- ёнғинларни ўчириш;
- санитар ишлов бериш
ва зарарсизлантириш.

Тўла кўламли АҚБШИни
бажаришга тайёргарлик
кўриш:

- разведка ўтказиш
- вазиятни баҳолаш ва уни
ривожланишини башорат
қилиш
- бошқарув органлари ва
кучларни тайёр холатга
келтириш, ФВДК кучлари
ва воситалари
группировкалари-
ни яратиш
- ОГларни чиқариш ва ФВ
Зонасининг чегараларини
аниқлаш
- АҚБШИни ўтказишга
қарор қабул қилиш.

2-босқич

Тўла кўламли АҚБШИ-ни ўтказиш

Тўла кўламли АҚБШИни ўтказишга қатъий(сўнгги) қарор
ишлаб чиқиш

Шаклланган кўшин қисмларига вазифаларни аниқлаб
қўйиш

Бошқарув, ҳамкорлик ва таъминотни ташкил этиш

АҚБШИ ни ўтказиш

Қўйилган вазифаларни бажарилишини назорат қилиш

3- босқич

ФВ оқибатларини тугатиш

Биринчи гуруҳ ишлари

**Жабрланган аҳолининг
дастлабки
хаёт-фаолиятини
таъминлаш учун
шароитлар яратиш ва
ташқил этиш**

Иккинчи гуруҳ ишлари

**ФВ оқибатида
шикастланган
объектларни фаолиятини
тиклаш**

III БОСҚИЧ

Биринчи гуруҳ ишларининг мазмуни

Махсус ишлов беришни ташкил этиш, худудлар, йўллар, иншоотлар ва бошқа объектларни дегазация, дезактивация ва дезинфекция қилиш.

Хаёт фаолиятини таъминловчи мобил бўлинмаларни ФВ райониغا чиқариш

Захира(ресурс)ларни жабрланган район фойдасига қайта тақсимлаш

Уй-жойсиз қолган аҳолини вақтинчалик жойлаштириш

Аҳолини озиқ-овқат махсулотлари, сув, ва бирламчи зарурий ашёлар билан таъминлаш

Биринчи гуруҳ ишларининг мазмуни

Аҳолини ҳаёт фаолиятини таъминлайдиган тизим ва объектларни ишлашини ёқилғи-энергетика воситалари ва транспорт билан таъминлашни ташкил этиш

Аҳолини дастлабки ҳаёт фаолиятини таъминлайдиган тизим ва объектларни тиклашни ташкил этиш

Тиббий-санитар таъминотни ташкил этиш ва бошқа зарурий чора-тадбирлар. Аҳолига тиббий хизмат кўрсатишни ташкил этиш.

Аҳолини реэвакуация қилиш

III БОСҚИЧ

Иккинчи гуруҳ ишларининг мазмуни

Биноларни тиклаш ёки қуриш

Ускуна-жихозларни тиклаш ёки янғисини ўрнатиш

Энергия таъминоти ва транспорт хизматини тиклаш

Моддий воситаларни тўлдириш

Гидротехник иншоотларни тиклаш

Хўжалик алоқаларини тиклаш

Фавқулодда вазиятлар худудида ҳаракат қилиш кучлари ва воситалари.

Уларнинг таёргарлигига қараб амалга оширилади:

1-чи эшелон – **0,5 саотгача** тайёр бўлган кучлар ва воситалар;

2-чи эшелон - **0,5 саотдан 3 саотгача** таёр бўлган кучлар ва воситалар;

3-чи эшелон – фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этиш бўйича тадбирлар режасига мувофиқ 3 саотдан ошиқ вақтда таёр бўлган, фавқулодда вазиятларни бартараф этиш тизимига жалб қилинган барча бошқа кучлар ва манбалар.

АҚБШИ тугалланган деб ҳисобланади:

жабрланувчиларни қидириш тугагандан сўнг, уларга тиббий ва бошқа турдаги ёрдам кўрсатиш ва фавқулодда вазиятлар натижасида янги жароҳатлар ва шикастланиш хавфи бартараф этилганда.

Фавқулодда Вазиятларда ҳаракатларни бошқариш

1. Фавқулодда вазиятларни бартараф етишда иштирок етувчи барча кучлар ва воситаларни бошқариш ва уларнинг ўзаро ҳамжихатлигини ташкил этиш
Фавқулодда вазиятлар раҳбарлари тамонидан амалга оширилади.
2. ФВ зонасига биринчилардан бўлиб келган АҚХ (авария қутқарув хизмати) раҳбарлари , Фавқулодда вазиятларни бошқариш (ФВБР) раҳбарлари келгунга қадар ишларни белгиланган қонунлар асосида бажаради:
 - Ўзбекистон Республикаси қонунлари;
 - Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашиш режалари;
3. Фавқулодда вазиятларни бартараф этишда Фавқулодда вазиятларни бошқариш раҳбарларининг кўрсатмалари барча фуқаролар ва ташкилотлар учун мажбурий ҳисобланади

4. **Хеч ким** фавқулодда вазиятларда ҳаракатларни бошқариш бўйича ФВБР –нинг **фаолиятига аралашишга ҳақли эмас.**

5. Фавқулодда ҳолатларда. ФВБР мустақил равишда **қарор қабул қилиш ҳуқуқига** ега:

- эвакуация тадбирларини ўтказиш тўғрисида;
- фавқулодда вазиятлар зонасида қолган ташкилотларнинг фаолиятини тўхтатиш тўғрисида;
- фавқулодда вазият зоналарида жойлашган ташкилотларнинг объектлари ва ҳудудларида АҚИ-ни ўтказиш тўғрисида;
- одамлар ва техникаларнинг фавқулодда вазият занасига киришини чеклаш тўғрисида;
- фавқулодда вазият зоналарида жойлашган ташкилотларнинг фавқулодда вазиятлар учун материал ва ресурслари захираларини демонтаж қилиш тўғрисида.

Фавқулдда вазиятларда АҚБШИ технологияси

(ер қимирлашида мисол)

Жабирланувчиларни қидириш


```
graph TD; A[Жабирланувчиларни қидириш] --> B[Жабрланганларни деблокировка қилиш]; B --> C[Биринчи ёрдам кўрсатиш]; C --> D[Хавfli зонадан эвакуация (транспортировка) қилиш];
```

Жабрланганларни деблокировка қилиш

Биринчи ёрдам кўрсатиш

Хавfli зонадан эвакуация (транспортировка) қилиш

Жабрланганларни қидириш турлари ва усуллари

Қилирув ва қутқарув ишлари – фавқулодда зоналарда жабрланиувчиларни қидириш, топиш ва уларни қутқариш, уларга бирламчи хаёт фаолияти билан тахминлаш.

Жабрланганларни қидириш - қидирув-қутқарув бўлинмалари шахсий таркиби хатти-харакатининг куйидаги йўналишлари:

- жабрланувчилар бор жойларни топиш ва аниқлик киритиш
- уларнинг функционал холатлари;
- зарур бўлган ёрдам хажми;
- одамларга иккиламчи таъсир қилувчи омилларни аниқлаш
- ва бартараф қилиш.

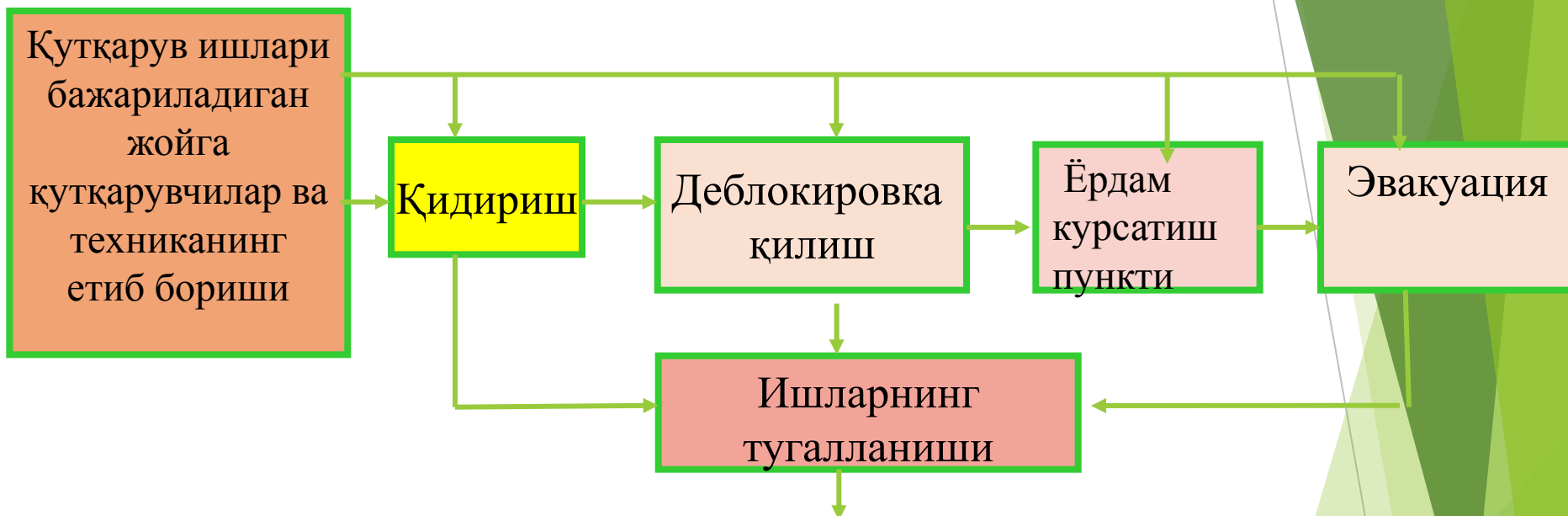
Вайроналарда жабрланганларни қидириш

Қидиришни ташкил етиш усуллари:

1. Майдонни секторларга бўлиш (кўча, квартал, қурилишлар ва бошқа).
2. Вайрон бўлган биноларда қидирув ишларини олиб бориш кетма-кетлигини жорий қилиш, бунда:
 - а) омон қолишнинг энг юқори ехтимоллиги;
 - б) энг кўп қурболар сони.

Энг кўп жабрланганлар бўлиши мумкин бўлган ва унда омон қолишнинг ехтимоли кўпроқ бўлган жойлардан ИШНИ БОШЛА!

ҚИДИРУВ-ҚУТҚАРУВ ИШЛАРНИНГ АСОСИЙ БОСҚИЧЛАРИ

1. Доимий дислокация жойига этиб келиш;
2. Моддий бойликларни топшириш;
3. Бажарилган ишлар бўйича бўйича рахбариятга тўлиқ хисобот бериш.

Жабрланганларни қидиришнинг асосий усуллари

1. Кўриш.
2. Эштиш (овоз).
3. Махсус ускуналар ёрдамида қидириш.
4. Кинологик қидириш.
5. Жойни тозалаш.
6. Зондлаш.
7. Излар орқали қидириш.
8. Гувохлардан суриштириш орқали.
9. Хавода туриб излаш.
10. Турли хилдаги лойиха, технологик ва ҳисобот ҳужжатлари орқали.

1. Кўриш усули

1. Жойни кўздан кечириш.
2. Жабрланганлар бўлган жойни аниқлаш

Қидирув усуларини танлаш куйидагиларга асосланади:

1. Тегишли кучларнинг мавжудлиги.
2. Иш жойидаги (объектдаги) шароит.
3. Бажарилаётган вазифаларнинг характери.

90%

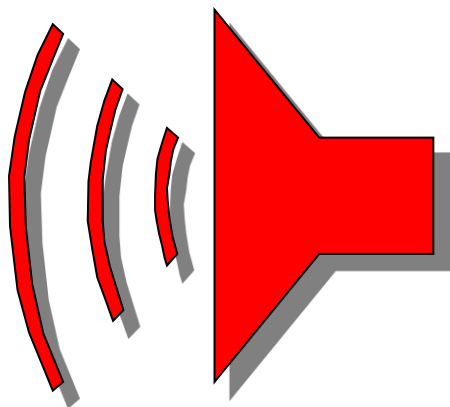

Асосий-
КЎРИШ

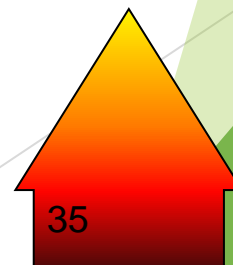

2. Ешитиш (овоз) излаш усули

Одатда, у комбинациялашган холда жабрланувчиларни қидиришнинг бошқа ишлатилади

Жабрланганлардан
ОВОЗЛИ
маълумотлар олиш

3. Махсус қурилмалар ёрдамида қидириш

Одамларни қидириш учун воситалар – одамнинг кўриш ва эшитиш қобилиятидан ташқарида жойлашган, жабрланган, тирик одамларни излаб топиш ва ҳисобга олиш учун ёрдам берадиган техник воситалар (қурилмалар ёки тизимлар).

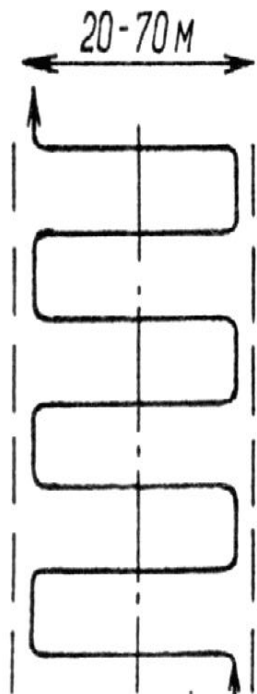
Жабрланганларни қидиришда ишлатиладиган махсус қурилмалар (техник усул) одамларнинг нафас олиши, юрак уриши, ҳаракати, электромагнит нурланиши, овоз ёки иссиқлик чиқариш хусусиятларига асосланган ҳолда ишлаб чиқарилади.

Қидирув ускуналари физик принципларига кўра куйидагича таснифланади:

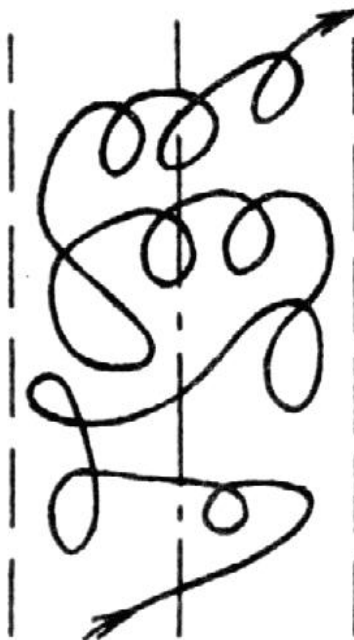
1. Радиотўлқинли – «Pips».
2. Акустик - «Пеленг-1», «АПП-1».
3. Радиолокацион - «Радар-01», «СМП-1П», «ППСЛ», «Barryvox».
4. Телевизион - «Система-1К», «Система-1Р», «Шлем».
5. Оптик.
6. Тепловизион.
7. Кимёвий анализатор кўлланиладиган ускуналар.
8. Инсон танасининг психофизиологик хусусиятларига асосланган ускуналар.
9. Маркерли.
10. Тунги кўриш мосламалари.

4. КИНОЛОГИК ҚИДИРУВ

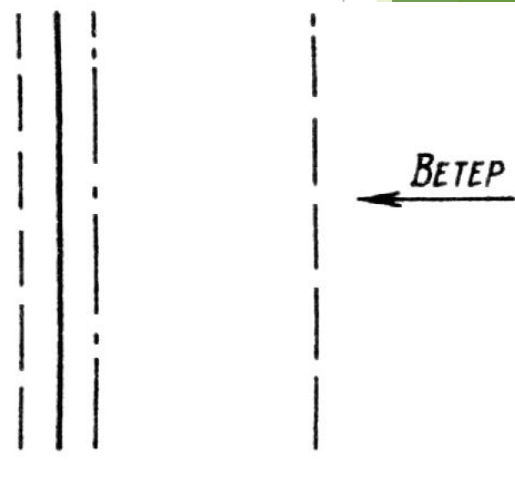
ЧЕЛНОКЛИ ҚИДИРУВ

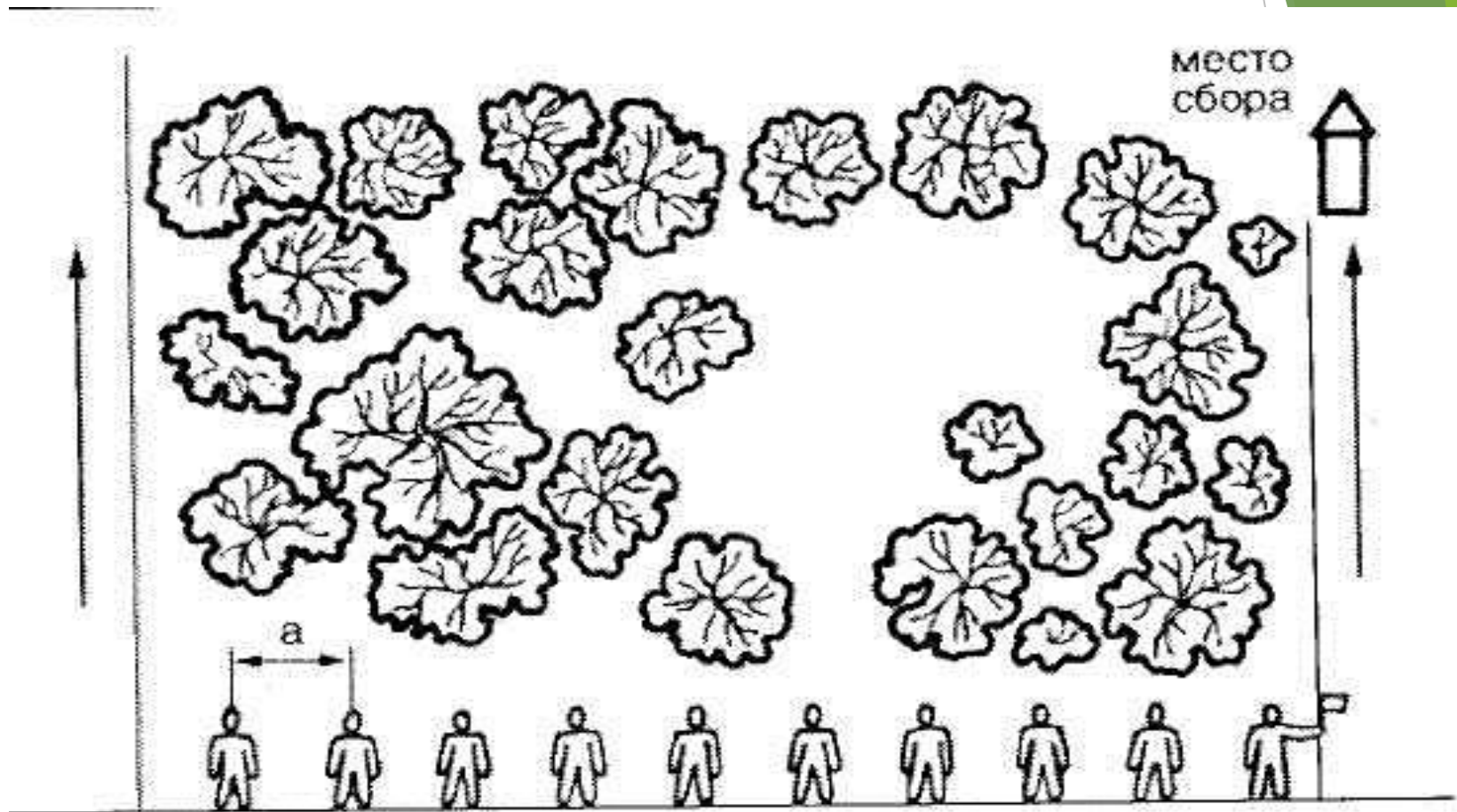
ЭРКИН ҚИДИРУВ

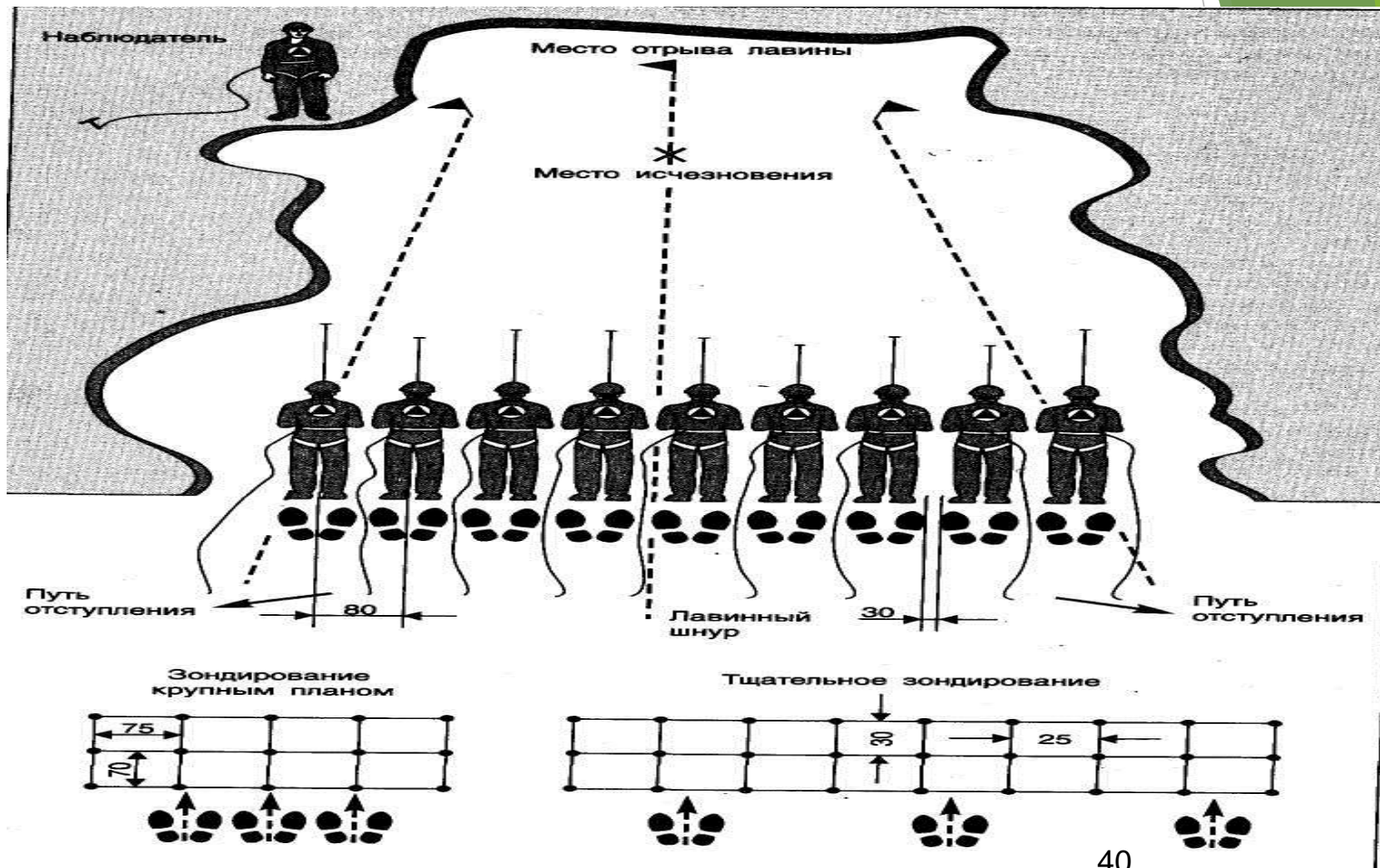
ФРОНТАЛ ҚИДИРУВ

5. ЖОЙЛАРНИ ТЕКШИРИШ

6. ЖОЙЛАРНИ ЗОНДЛАШ

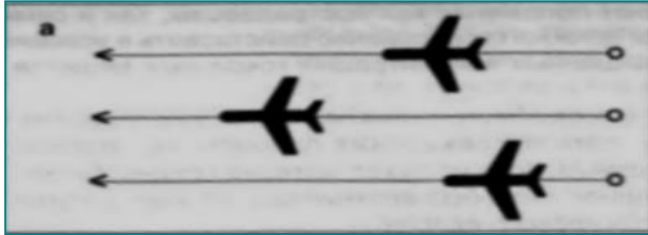

7. Из бўйича қидириш.

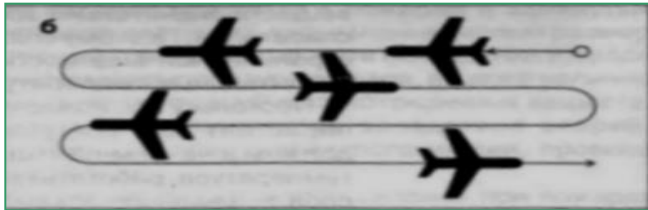
8. ГУВОХЛАРНИНГ КЎРСАТМАЛАРИ АСОСИДА ҚИДИРИШ ИШЛАРИ куйдаги маълумотлар аниқланади:

1. Жабрланганларнинг жойлашган жойи ва уларнинг сони.
2. Уларга бориш учун енг хавфсиз йўллар (йўналишлар).
3. Жабрланганларнинг ахволи ва уларга керакли ёрдам.
4. Жабрланганлар турган жойларнинг шароитлари ва уларга иккинчи даражали таъсир қилиш хавф мавжудлиги.

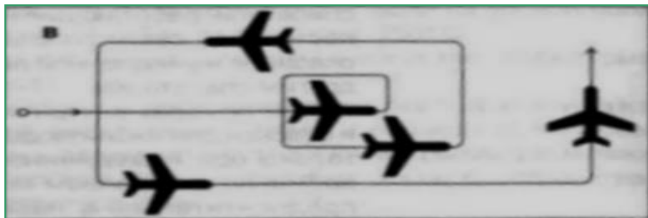
9. Хаво орқари қидириш (хаво транспорти ёрдамида)

Тароқ шаклида

Параллел қайта
учиш

Кенгаючан
квадрат

10. Турли хил лойихалар, технологик ва
хисообатлардан фойдаланиш.

Муайян жабрланувчини озод қилиш усули ва технологияси жабрланувчининг турган жойидаги вазиятни баҳолаш асосида қутқарув бўлими командири (бошлиғи) тамонидан белгиланади.

Ва бунда БАХОЛАНАДИ

1. **Шароит**, жабрланувчининг холати (уюм остида, хонада қолиб кетган, юқори қаватда ва в.к.).

2. **Уюм тузилиши** ва кўлами.

3. **Чуқурлик**, жабрланувчи қолиб кетган жойнинг чуқурлиги.

4. **Мулоқат**, жабрланувчи билан мулоқатнинг борлиги, жабрланувчининг холати ва унинг уюм остида ёки фавқулодда вазият зонасида бўлган вақти.

5. **Қутқарув анжомлари**, жабрланувчини қутқаришда керак бўладиган мослама ва ускуналарнинг мавжудлиги, уларнинг созлиги.

6. Жабрланувчини қутқаришда халақит берадиган **иккиламчи хавфнинг мавжудлиги**, унинг характери, кўлами ва манбайи.

7. **Вақт**, кун вақти, йил мавсуми ва об-хаво шароити.

ҚАРОР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ:

1. Қутқаришнинг енг оқилона усули.
2. Керакли ишчи кучи ва воситалар.
3. Маҳаллий шароитларни инобатга олган холда қутқариш ишлари технологиясини жорий этиш.
4. Вазифани бажариш учун зарур бўлган вақт.
5. Биринчи навбатда бажариладиган тадбирлар.
6. Ишларни бажариш пайтида хавфсизлик чоралари.

УЮМ ОСТИДА ҚОЛГАН ЖАБРЛАНУВЧИЛАРНИ ҚУТҚАРИШНИНГ АСОСИЙ УСУЛЛАРИ:

1. Уюмларда туйнук хосил қилиш.
2. Туйнукда галерея (дахлиз) қуриш.
3. Имкони борича туйнук ва галеряни уюм остидаги тупроқда хосил қилиш.
4. Қулаган ёки бузилган иморатларнинг юқори қаватларидаги жабрланувчиларини қутқариш учун қутқарув йўлаклари билан таъминлаш.
5. Ёпилиб қолган хоналарга кириш тешикларини барпо этиш.
6. Уюмларни юқоридан тозалаш
7. Уюмларни кетма-кетлик тарзида горизонтал тозалаб бориш.